

לקחי דובאי

מראייה נקודתית לראייה מערכתית

האירוע בדובאי מסרב לרדת מעל הפרק. שוב ושוב אנחנו שומעים על ספיחים שונים מאותה פעולה. איני מתכוון לדבר על הלקחים הפוליטיים של אותו אירוע, שבוודאי מי שצריך ללמוד לקח עושה זאת. אני רוצה להתייחס לנושא הזה מנקודת מבט של אנשי חינוך. מה מלמד אותו האירוע הזה? מה אנחנו צריכים ללמד את ילדינו בהקשר הזה?

מעניין ומאתגר. בחינות פסיכומטריות וקורסים אוניברסיטאיים בתיכון כבר הפכו לדבר שכיח ומהווים חלק מההישגיות ומהרצון להצליח המאפיינים את החברה הישראלית. הידע הפך לזמין ולנגיש בלחיצת כפתור. לבני הנוער אין כל בעיה לאסוף ידע ואין להם עניין בשינון הידע, אלא בבחירת הידע הרלוונטי להם, בסינון הידע ובשימוש או ביישום הנכון בו. האם הם יודעים לעשות זאת? האם אנחנו מלמדים אותם כיצד? דווקא בני נוער וצעירים, הפועלים במסגרות החינוך הבלתי פורמלי, במתנ"סים ובתנועות הנוער, זוכים בהזדמנות לעשות שימוש בידע שהם צוברים. זאת, באמצעות יחמות למיניהן, המאפשרות ומעודדות התנסות פעילה וניהול עצמי של מערכות ומסגרות פעולה מגוונות. צעירים אלה לוקחים אחריות, מפתחים פרויקטים, מדריכים ומנהלים צעירים אחרים, מתמודדים עם בעיות מורכבות. בתי הצעירה, למשל, הייתה אחראית במתנ"ס שלה על ארגון אירוע גדול. זה דרש ממנה ראייה כוללת ומערכתית, בחירות נכונות, הפעלת אנשים ומשימות, קבלת החלטות ויישומים מעשיים עד לקבלת תוצאות מוצלחות. זו יכולת שרק אחוז קטן מילדינו מתנסים בה ולוקחים כניסיון משמעותי לחיים הבוגרים.

פעילות הנוער במתנ"סים מאפשרת זאת. במפגש עם מנהלי מתנ"סים, מנהלי יחידות נוער ובני נוער, אני נתקל לא פעם בנוער ישראלי עם פוטנציאל אדיר, נוער שאינו מרוכז רק בעצמו ובסיפוק צרכיו בלבד, נוער עם מוטיבציה לתרום למדינה ולחברה, שאנחנו, במתנ"סים, מחנכים אותם על יכולת הבחירה החופשית ללקיחת אחריות, למחויבות ולאמונה ביכולתם לעשות שינוי. בני נוער אלה יודעים לברור את העיקר מתוך הטפל ועלינו ללמד אותם, בעולם של ידע כה רב, גם להרכיב את הפאזל השלם מתוך חלקים רבים כל כך.

אני מאמין, כי חובתנו כאנשי חינוך להבנות מרחבי פעילות מחודשים לילדינו, כאלה המחייבים אחריות גדולה יותר, מכשירים אותם לעשות את הבחירות הנכונות ומפתחים יכולת ראייה מערכתית וביצועים מורכבים.

ההישג הגדול של משטרת דובאי בפענוחו של חיסול בכיר החמאס טמון ביכולת שלה לחבר את כל הקצוות לכדי תמונה מערכתית אחת: סרטי וידאו, תמונות סטילס, רישומי שיחות סלולאריות ומידע נוסף. כל חלקי הידיעות הנקודתיות חוברו בהצלחה לראייה כוללת אחת. המידע הזה היה קיים בכל מיני מקומות. מישהו היה צריך לאסוף אותו, לעבור עליו, לדלות ממנו את הרלוונטי. זו משימה גדולה, אם כי מהפכת הטכנולוגיה הפכה אותה להרבה יותר קלה מאי פעם. שכן, האתגר הגדול הוא כבר לא באיסוף המידע, אלא בידע לעשות שימוש מושכל בכל המידע המצטבר; הצורך לזהות מתוך הכמויות העצומות של המידע הנאסף את השימושים הנכונים בו; לדעת להבחין מה מעניין ומה לא; מה קשור למה; מה רלוונטי ומה לא. המשימה הזאת של בחירת הידע והשימוש בו דורשת את המוח האנושי. שום מחשב, משוכלל ככל שיהיה, אינו יכול בינתיים להחליף את מוחם של בני אדם.

ביחידות המחשוב של צה"ל, למשל, לומדים לאמן את המוח האנושי לראייה מערכתית, רב-ממדית. כשבוחנים מה מביא להצלחה כל כך גדולה של צעירים במדינת ישראל בתחום ההיי-טק מסתבר, שרובם גדלו ביחידות המחשוב של צה"ל. השאלה היא, האם גם בבתי הספר אנחנו מלמדים את ילדינו לבחון דברים באופן כוללני ומערכתית? האם המערכת מלמדת אותם כיצד לבחור את הידע הנחוץ ולעשות בו את השימושים הנכונים, את היישומים הנכונים?

אין ספק, שבמהלך שנותיהם בבתי הספר התלמידים צוברים ידע ומידע רב. לצערנו, לאחר הבחינה האחרונה חלק לא מבוטל מידע זה נופל לתהומות השכחה. השאלה המעסיקה אותי היא כפולה – כיצד לומדים לבחור את הידע נכון, המתאים, הרצוי ומהו האיוון הנדרש בין העברת הידע לבין פיתוח מיומנויות המאפשרות את יישומו. או במילים אחרות, כיצד נוכל לאמן את ילדינו לבחירה נכונה, לראייה מערכתית, להבניית תמונה כוללת מפיסות הידע שהם צוברים? איך נלמד אותם מיומנויות ויישומים? המקרה בדובאי ממחיש לנו עד כמה הדבר הזה חשוב.

לבני הנוער צורך ורצון בהשכלה ובהרחבת הידע. הם מציבים בראש סולם העדיפויות שלהם עיסוק במקצוע

האתגר הגדול היום הוא לא באיסוף מידע, אלא ביכולת לעשות בו שימוש מושכל

פעילות הנוער במתנ"סים מלמדת לברור את העיקר מתוך הטפל, אבל אין בכך די